

ARTHUR CONAN DOYLE'UN ESERLERİNİN STRATEJİK YÖNETİM AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yetkili Yazar | Correspondent Author: Uğur KESKİN

Analysis of Arthur Conan Doyle's Works in Terms of Strategic
Management

Yazar(lar) | Author(s)
Uğur KESKİN¹

MAKALE BİLGİSİ

ÖZ

Makale Geliş Tarihi : 01/07/2021
Makale Kabul Tarihi : 03/11/2021

Anahtar Kelimeler: Arthur Conan Doyle, Stratejik Yönetim, Bütüncül Yaklaşım, Kritik Başarı Faktörleri.

JEL Kodları:
M10, M12, M19

Bu makalede, dedektiflik hikâyelerinin öncülerinden Arthur Conan Doyle'un (1859-1930) eserleri, stratejik yönetim kapsamında değerlendirilmiştir. Yalnızca yönetsel uygulamalar değil, Doyle'un eserleri gibi birincil kaynaklar da teorik olarak belirli açılardan ele alınabilmektedir. Bu temel olgudan yola çıkılarak Doyle'un eserlerindeki başlıca kahraman olan Sherlock Holmes'un adeta örüntü biçimine dönüşmüş olan mesleki uğraşlarının, stratejik yönetim alanının teorik çerçevesinde değerlendirilebilecek unsurları açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Holmes'un, çağdaş stratejik yönetim literatüründeki kavram ve kuramlar açısından öncü kabul edilebilecek ne tür faaliyetler ile özdeşleştiğini belirlemeye dönük sistematik incelemeler yürütülmüştür. Nitel araştırma olarak yapılandırılan makale, yorumlayıcı fenomenoloji şeklinde desenlenmiştir. Bu sayede Holmes karakterine ilişkin anlatı unsurları, yönetim bilimi alanda kendine özgü kavram ve literatüre sahip bulunan stratejik yönetim kapsamındaki aktarım, betimleme ve izahlara dönüştürülmüştür. Holmes'un kritik başarı faktörleri ve bütüncül yaklaşım açısından anlam ve değer ifade eden yönlerinin neler olduğu, stratejik yönetim literatüründen destek alınarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

ARTICLE INFORMATION

ABSTRACT

Submission Date : 01/07/2021
Accepted Date : 03/11/2021

Keywords:
Arthur Conan Doyle,
Strategic Management,
Holistic Approach, Critical
Success Factors.

JEL Codes:
M10, M12, M19

In this article, the works of Arthur Conan Doyle (1859-1930), one of the pioneers of detective stories, are evaluated within the scope of strategic management. Not only managerial practices, but also primary sources such as Doyle's works can be dealt with from certain perspectives theoretically. Starting from this basic fact, the elements of the professional occupations of Sherlock Holmes, who is the main hero in Doyle's works, which have almost turned into a pattern, which can be evaluated within the theoretical framework of the strategic management field, have been tried to be clarified. Systematic studies have been carried out to determine what kind of activities Holmes is associated with in terms of concepts and theories in the contemporary strategic management literature. The article, which was structured as a qualitative research, was designed as interpretive phenomenology. In this way, the narrative elements of the character of Holmes have been transformed into transfer, description and explanations within the scope of strategic management, which has its own concept and literature in the field of management science. Holmes' critical success factors and its meaning and value in terms of holistic approach have been tried to be revealed by taking support from the strategic management literature.

¹ Prof. Dr. Anadolu Üniversitesi, İşletme Fakültesi, ORCID No: 0000-0003-2740-4120, e-posta: ugurkeskin@anadolu.edu.tr

1. Giriş

Edebi bir kişilik olan Doyle'un eserlerini incelemeye yönelik olarak kaleme alınan bu makale, stratejik yönetim literatürüne kendi kısıtlılıkları içinde anlamlı bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Makalede, Doyle'un eserlerindeki Holmes karakterine ilişkin anlatılar odak noktasına alınmıştır. Holmes'un sahip olduğu kişisel enerji düzeyi, pratik zekâ, parçadan bütüne gidebilme, problem çözme becerisi ve bilimsel çalışmalara duyulan ilgi gibi nitelikler stratejik yönetim disiplini açısından incelemeye konu edilebilecek hususlar olarak öne çıkmaktadır. Dedektiflik hikâyelerinin öncü yazarlarından olan Doyle, hem yaşadığı dönemde hem de yaşamı sonrasında edebiyat dünyasında özgün bir yere sahip olmuştur. Suç unsurlarının ortaya çıkarıldığı hikâyelerinin yanı sıra edebiyatın başka alanlarında da eserler vermiş olmasına karşın Doyle, özellikle Holmes karakteri ile özdeşleştirilmiş ve bu bağlamda anılmaya başlanmıştır.

Anlatıbilimde kullanılan gözlemleyen kişi ya da duruma göre tepeden gören anlatıcı veya birlikte gören anlatıcı terimleri, Tanpınar'ın "müşahit" kavramını da bir bakıma karşılamaktadır (Rifat, 2020: 65). Doyle'un hikâyeleri, Dr. Watson adlı anlatım karakteri aracılığıyla okuyucusuna aktarılmaktadır. Okuyucuya aktarılan bu eserler, elbette ki eleştirmenlere de hitap etmektedir. Dolayısıyla (tıpkı bu makalede olduğu gibi) eleştirmenin, hem yapıtla hem de onu kaleme alanla etkileşim/duyum bağı içinde bulunması gerekmektedir (Rifat, 2020: 84).

Gadamer'e göre, edebiyat yapıtları bir nevi tarihüstü değere sahip bulunmakta (Özlem, 2019: 31), bu yönüyle de kaleme alındığı dönemin yazar ve okuyucu kitlesinin genel karakteristiğini yansıtmaktadır. Çehov (2019: 275), yazarın salt bir doğa betimcisi olmadığını, yazdıklarında, bilimden insan haklarına kadar konulara değinmekle yükümlü olduğunu vurgulamaktadır. Nitekim Doyle (2016a: 9), kendi yazdığı eserler hakkında şunları ifade etmektedir: "Bu hafif hikâyelerin; beni tarih, şiir, tarihi roman, psişik araştırmalar ve tiyatro gibi farklı edebiyat dallarından alıkoyduğunu asla düşünmedim. Hatta kimileri, daha ciddi edebi araştırmalarımın tanınmasına biraz engel olduğunu söylese de, ben, Holmes olmasaydı daha fazlasını yapamazdım." Burada sıralanan aktarımlardan yola çıkıldığında, Doyle'un kendisi tarafından "hafif" olarak nitelendirilse de edebi nitelik taşıyan eserleri, yaşadığı zamanı aşarak, çağdaş zamanların gerçekliklerine ışık tutabilecek yönlere sahip bulunmaktadır. "Suç evrenseldir. Mantık ise nadir görülür." (Doyle, 2015: 362) şeklindeki ifade, Holmes hikâyelerinin "hafif" değil aksine, nadir bulunan yetkinliğe işaret etmektedir. Zira bu tür dedektiflik ve polisiye hikâyelerde tutarlı bir mantığın işletilmesi, vazgeçilmez bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır.

Suç işleme için kurulmuş olsa bile kendine has yapı ve işleyişi bakımından suç organizasyonlarını da örgütsel açıdan ele almak mümkün olabilmektedir. Doyle, eserlerinde, suç örgütlerinin yapı ve işleyişini izah etmek gibi bir çaba içinde bulunmamasına karşın, Holmes karakterinin çözüme kavuşturduğu vakalarda, kişisel düzeyde işlenen suçların yanı sıra, organize suç örgütlenmeleri ve hatta ulusal düzeyde etkiler ortaya çıkarabilecek nitelikteki olayların da anlatımlara konu edilmekte olduğu görülebilmektedir (örneğin bkz. Doyle, 2019a: 273; 294). *İkinci Lekenin Esrarı* hikâyesinde yer verilen şu anlatımlar, söz konusu duruma açık bir örnek teşkil etmektedir (Doyle, 2019b: 31): “Adamın öldürülmesi, gerçek görevimizin yanında çok küçük bir şey -zincirde önemsiz bir halka-. Avrupa’da bir felaketin patlak vermemesi için şu belgeyi bulmak zorundayız.”

Bu makalede, Doyle’un eserlerindeki anlatı unsurlarının, çağdaş stratejik yönetim literatürü ile açıklanabilecek yönleri ortaya çıkarılmaya çalışıldığı için; Holmes’un sistemli, analitik ve bütünsel yaklaşımları, bulguların değerlendirildiği aşağıdaki anlatım başlıklarında ele alınmaktadır. Bu değerlendirmelerin arka planında yer alan stratejik yönetim kavramlarının izahı da ortaya konularak, söz konusu kuramsal unsurların, yaşamsal karşılıkları olan ve Doyle’un eserlerinde vücut bulan yönleri gözler önüne serilmeye çalışılmaktadır.

2. Literatürdeki Çalışmaların Özeti

Ağırlıklı olarak edebi eserler kaleme alması münasebetiyle Doyle ile ilgili literatürde genel itibariyle edebi eleştiri, yazım üslubu ve benzer tarzdaki yazarlarla karşılaştırılması gibi çalışmalar öne çıkmaktadır. İlgili literatür daha yakından incelendiğinde, Doyle’un dedektiflik hikayelerini içeren eserleri ile ilgili çok sayıda araştırma ve inceleme yürütüldüğü görülebilmektedir. Söz konusu araştırma ve incelemelerde Holmes karakterinin olgulara kapsamlı şekilde yaklaşımının, tıp gibi bilimsel alanların araştırma metodolojisinde kullanılabileceği görüşüne yer verilmektedir (Miller, 1985; Chanukya vd., Reed, 2001; Levine, 2012; 2017: 145). Holmes karakterinin çeşitli yönlerinin yönetim alanında çalışmaya konu edilebileceğine ilişkin bilimsel çalışmalara ise çok daha az rastlanmaktadır (Webb, 1995; Czamiawska, 1999; Kociatkiewicz ve Kostera, 2012). Konu kapsamı daha da daraltıldığında, yönetim bilimleri alanı içinde kapsamlı bir literatüre sahip olmasına rağmen “stratejik yönetim” ile “Doyle” ya da “Holmes” kavramlarının bir araya getirildiği Türkçe ya da İngilizce olarak kaleme alınmış geçmiş dönemli çalışmalara rastlanmadığı görülebilmektedir. Salt “strateji” kavramı açısından bakıldığında ise Holmes’un kendine özgü suç araştırma metodolojisinin “strateji” kavramı ile ifade edilmesi nedeniyle bu alanla ilgisi olduğu

izlenimi uyandıran sınırlı sayıda akademik çalışmanın (Thorpe, ve Moscarola, 1991; Keleş ve Keleş, 2014) yürütüldüğü görülebilmektedir.

Stratejik yönetim perspektifinde Doyle'un eserlerinin incelenmesi, teorik öngörü açısından benzer içerikli geçmiş çalışmaların yapılmamış olabileceği kanaatini belirginleştirmektedir. Zira Türkçe ve İngilizce yazında ilgili anahtar kelimelerin olası bütün ihtimalleri dâhilinde tarama yapılmasına karşın, benzer kapsamda herhangi bir öncül çalışmaya rastlanılmamıştır. Söz konusu durum, teorik öngörüğü doğruladığı için, bu makalenin keşifsel ve yorumlama ekseninde yürütülmesinin nedenini daha anlaşılır kılmaktadır. Valery'e (2018: 74) göre, bazıları öyle kavramlar üzerinde uslamalara girişmektedir ki yalnızca "hazır" değildir bunlar, daha hiç kimsece de uygulanmamıştır. Burke'e (2008: 57-58) göre ise, sathi olarak görünenin ötesine geçmeye yönelik keşifsel çabalar, yüzde yüz doğru olmasa dahi, başkalarına yol göstermekte, hatta eksiklikleri bile, gerçeklik arayışına katkı sağlayabilmektedir. Valery ve Burke'den aktarılan söz konusu görüşler, bu makaledeki gibi keşifsel niteliğe sahip araştırma ve incelemelerde ortaya konulan perspektiflerin oluşturduğu bakış açılarının ortaya koyabileceği potansiyel değeri açıklamaya çalışmaktadır.

3. Yöntem

Dilthey'e göre edebiyat ve şiir, yaşamın yansıtılma biçimlerinden en önemlileri arasında yer almaktadır (Özlem, 2019: 42). Özellikle edebi eserler, bütün yaşamsal alanları ele alabilmektedir. Dilthey'in görüşünden yola çıkıldığında, edebi eserlere konu edilen anlatımların, yaşamsal realitenin tümüyle dışında yer almadığı çıkarsamasına ulaşılabilmektedir. Dolayısıyla bu makalede, yazılı kaynak niteliği taşıyan edebi eserlerin, kaleme alındığı dönemin yaşamsal gerçekliklerini belirgin ölçülerde aktarmakta olduğu varsayımında bulunmaktadır. Söz konusu varsayım temelinde aşağıdaki önermeyi ifade etmek mümkün olabilmektedir:

Önerme: Edebi eserlerdeki anlatılara, bilimsel açıdan tahlil edilebilir temalar ekseninde yaklaşıldığında, gerçekliklere ışık tutan unsurlara erişilebilmektedir.

Yukarıdaki önerme, edebi eserlerin, pratik yaşamda karşılaşılan olgular için açıklayıcı mekanizmalar barındırabildiğini ifade etmektedir. Böylesi mekanizmalar ise bilimsel çalışmalardaki yorum ve değerlendirmelere dayalı uğraşları gerekli kılmaktadır. Bu gereklilikten dolayı makalede, aşağıdaki araştırma sorusunun cevaplanması hedeflenmektedir:

Araştırma Sorusu: Doyle'un eserlerindeki anlatı unsurları, kritik başarı faktörleri ve bütüncül yaklaşım konularında anlamlı katkı sağlayabilecek düzeyde veriye sahip bir içerik barındırmakta mıdır?

Hegel'e (2011: 20) göre, öz/çekirdek niteliklerin kavranması sayesinde teorik yaklaşımın tek yanlılığı ortadan kalkabilmektedir. Kavrayan bilgiyi oluşturan böylesi bir anlayış, gerçek tekilliğin aynı zamanda kendi içinde evrensellik olduğunu ifade etmektedir. Hegel'in bu yaklaşımı, fenomenolojik çalışmalardaki tekilliğin, aslında evrensellik ilkesine de ne şekilde hizmet edebildiğini açıklamaktadır. Nitekim tekil bir edebiyatçı olarak Doyle'un yorumlanarak değerlendirilmesi biçiminde tasarlanan bu makaledeki fenomenolojik yöntemin, amaçlanan hedefe ulaştırabileceğini Geiger (2015: 124) şu görüşe dayalı olarak ortaya koymaktadır: "Tarih boyunca kalıcı olabilmiş görüşler, ancak ve ancak olguların özüne inen fenomenolojik çalışmalarla bulunabilmektedir." Bu makalede, Doyle'un eserlerindeki başlıca kahraman olan Holmes karakteri özgün bir fenomen olarak belirlenmiş ve bu fenomene ilişkin olarak yapılandırılan anlatımların, stratejik yönetim literatüründeki teorik karşılıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Towarnicki'ye (2017: 91) göre, pozitivist yaklaşımlarla belirlenemeyen unsurları gün yüzüne çıkarmaya gücü yetecek çözümler, ancak bu sayede mümkün kılınabilmektedir.

Yukarıda ortaya konulan izahlardan yola çıkılarak, nitel bir çalışma şeklinde yürütülen bu makalenin araştırma deseni olarak, yorumlayıcı fenomenoloji benimsenmiştir. Creswell (2016: 77), fenomenolojik çalışmaları, belirli bir kişi veya grubun herhangi bir fenomen ya da kavrama ilişkin deneyimlere bağlı olarak belirginleşen ortak anlam çerçevesi şeklinde tanımlamaktadır. Fenomenoloji aracılığıyla (yukarıda Hegel tarafından açıklanan görüşten de yararlanılarak), bilimsel incelemelerdeki fenomenlere ilişkin ortaya konulan bireysel çıkarımların, esas itibarıyla evrensel yönleri sahip izahata dönüştürülmesi hedeflenmektedir. Nitekim Doyle (2019a: 227) da Holmes karakterinin kendine özgü bir fenomen olduğunu kabul etmekte ve anlatım karakteri Dr. Watson'un ağzından şu şekilde ifade etmektedir: "Sonunda, onu kalbi olmayan bir beyin -akıl gerektiren konularda ne kadar başarılıysa, duygusal alanda da o kadar başarısız olan bir akıl makinesi- ve başlı başına bir fenomen olarak değerlendirmeye başlamış olduğumu fark ettim."

4. Düşünsel, Teorik ve Kavramsal Arka Plan

Kritik önemi haiz konulara öncelik verilmesi, görece önemsiz konuların ise ikincil planda ele alınması gerekliliği aslında insanoğlu tarafından bilinçli bir biçimde ya da sezgisel olarak gerçekleştirilen bir eylemi ifade etmektedir. Bunun tersi olarak, rasyonel görünen eylemin, duygusal ya da başka nedenlerle gerçekleştirilmeyip, önemsiz konulara yönelmek de söz konusu olabilmektedir. Böylesi durumlara ise istisna gözüyle bakılmaktadır. Bu bağlamda, birçok farklı bilim alanında "kritik başarı faktörleri" ve benzeri terimlerle ifade edilen uygulamalar bütünü, stratejik yönetim alanında da kendine

has bir yer edinebilmiştir. Söz konusu terim ayrıca Porter tarafından “değer zinciri (value chain)” terimi ile kavramlaştırılan analitik bakış açısına da yakınsayan yönler barındırmaktadır. Sonuç olarak, kritik faktör bileşenlerinin önemine ilişkin vurgulamalar, çok daha erken dönem düşünür ve yazarların eserlerinde kendine yer bulmuştur. Örneğin birçok düşünür (Petrarca, 2019: 56; Musashi, 2015: 89-91) ve yazar (Daudet, 1998: 24; Orwell, 2021: 91); ülke, örgüt ya da kişisel düzeyde girilen rekabet/savaş/çatışma ortamlarında, önemsiz işlerin öncelenmesi, görece daha kritik eylemlerin ise yanlış yönlendirilmiş ya da muhteris duygular nedeniyle ihmal edildiği anlatımlara eserlerinde yer vermişlerdir. Benzer bir durum, bu Holmes karakterinin ayırt edici bir niteliği olarak dikkat çeken “bütüncül yaklaşım” için de söz konusu olmaktadır. Çünkü Sun Tzu (1996) ile temellendirilen kadim bir anlayış olan bütüncül yaklaşım, oldukça kapsamlı bir düşünsel arka plana dayanmaktadır. Örneğin III. Murad zamanında yazarı bilinmeyen bir eser olan *Kitab-ı Müstetab* kaleme alınmıştır. Islahatname (layiha) türü anlatımlara yer verilen bu eserde örgütsel yapılanmalar (devlet kurumları) bütüncül bir anlayışla ele alınmaktadır (Dinçer, 2019: 275).

Aşağıdaki alt başlıklar, bu makalenin teorik ve kavramsal arka planını teşkil eden çerçeve bir anlatım olarak yapılandırılmıştır.

4.1. Teorik Çerçeve: Stratejik Yönetim

Strateji, özellikle son yıllarda ekonomi, işletme yönetimi ve daha birçok alanda çeşitli araştırmalara konu olmaktadır. Bu kavram; yönetsel, ekonomik ya da işletmecilik alanlarında şu ortak yönlerle sahip bulunmaktadır (Budak, 1998, 130): Strateji geleceğe yönelik olarak belirlenmekte, yönlendiricilik özelliği bulunmakta, insan etkinlikleri ile ilgili devamlı bir süreci ifade etmektedir. Stratejik yönetimin, özgün bir bilimsel alan olarak kabul edilmesi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında yürütülen çalışmalarla mümkün olabilmıştır (Bracker, 1980). Bu alanda artan sayıdaki çalışmalar sonrasında, stratejik yönetimin genel kabul görmüş tanımı yapılarak alana özgü literatür oluşmaya başlamıştır (Ferreira vd., 2014). Stratejik yönetim, işletmenin/örgütün performans hedefine ulaşabilmesi için operasyonel süreçlerden hareketle, örgütün bütününe ilgilendiren kararların alınması, uygulanması ve değerlendirilmesi süreci olarak ifade edilmektedir (Saruhan ve Yıldız, 2013: 219).

4.2. Kavramsal Çerçeve

Bu makalede üzerinde durulan temel iki kavram olan Kritik Başarı Faktörleri ve Bütüncül Yaklaşım, aşağıdaki anlatım başlıklarında ele alınarak kavramsal bir çerçeve anlatım ortaya konulmaktadır.

Kritik Başarı Faktörleri: On dokuzuncu yüzyıl Türk edebiyatının halk tarafından tanınan ilk yazarlarından olan Ahmet Mithat Efendi, *Kıssadan Hisse* adlı eserinde, aktarmış olduğu kıssaların neticesinde, anlatımın ana fikrini ayrıca açıklamaktadır. Aşağıdaki aktarım ve yapmış olduğu çıkarım, kritik hususların önceliklendirilmesi konusunu fabl unsurlarıyla birlikte betimleyerek açıklamaktadır (Ahmet Mithat Efendi, 2021: 115).

Nalbandın Köpeği

Bir nalbandın bir köpeği varmış ki efendisi çalışırken köpek de örsün altında yatarmış. Örsün gürültüsüne köpeğin kulağı o kadar alışı ki çekiçler ne kadar kuvvetle vursalar köpek asla rahatsız olmayıp tam bir huzur içinde uyurmuş. Fakat kendisi işi bırakıp da yemek yiyecek olursa yemeğin en küçük bir patırtısı dahi köpeği uyandırır ve derhal sofraya konarmış. Bundaki hikmeti düşünenler demiş ki:

Hisse

“Benimle ilgisi olmayan gürültüler, kulağımın dibinde kıyamet koparsalar kulağıma girmez. Benim faydama olan azıcık bir ses de o saat beni uyandırır.”

Kritik Başarı Faktörleri, özünde bir tür analiz olma niteliği taşımaktadır. Kavramsal olarak analiz şu şekilde tanımlanmaktadır (Güney, 2004: 11): “Herhangi bir konunun, bir nesnenin düşüncede ya da gerçeklikte kurucu parçalarına ayrılması yoluyla yapılmasının, işleyişinin ve gelişim yasalarının ortaya konulması işlemidir.” Belirli bir olguya ilişkin gölgede kalmış fakat hakikatte kritik önem taşıyan unsurların varlığı söz konusu olabilmektedir. Bu durumu Valery (2018: 19) şöyle açıklamaktadır: “... görünüşte hiçbir anlamı olmayan ayrıntıların yardımı olmadıkça, en ağır kanıtlar, en güzel yönlendirilen kanıtlamalar bile neredeyse hiç etkili olamaz; buna karşılık, sıradan kanıtlar, incelikli ya da taşlar gibi yaldızlı sözlere takıldı mı kulakları uzun süre büyüler.”

Bilimsel literatürde “anahtar kaynaklar” kavramıyla da ifade edilebilen Kritik Başarı Faktörleri, stratejik açıdan üstünlükleri beraberinde getiren faktörleri vurgulamaktadır. Örgütsel açıdan yetkinlik ve başarı sağlayabilmek için, her bir örgütün kendi özgün şartlarına bağlı olarak ortaya çıkan başarı faktörlerinin, örgüt çapında dengeli bir biçimde gelişim gösterecek şekilde yönetmesi gerekmektedir. Peters ve Waterman (1995) tarafından geliştirilen modelde, işletmeler için kritik başarı faktörleri şu unsurların bileşimiyle ortaya çıkmaktadır: Strateji (strategy), yapı (structure), sistem (system), personel (staff), biçim (style), beceri (skill), paylaşılan değer (shared value). İngilizce baş harflerinden dolayı “7S Modeli” olarak da adlandırılan bu analiz, Mc Kinsey danışmanlık kuruluşu tarafından örgütsel başarı değerlendirmesinde araç olarak kullanılmaktadır (Kara, 2016: 486). Genç ve Demirdöğen’e (2000: 145) göre bu kavram, kişilere (işlerinde

başarılı olmak için ne yapmak zorunda olduklarını belirlemeleri) ve hatta herhangi bir projeye veya faaliyete uygulanabilmektedir.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere; Kritik Başarı Faktörleri, Değer Zinciri Analizi ile yakın bir ilişki içinde bulunmaktadır. Nitekim Porter'a (2003: 41) göre rekabet, üzerine odaklanması gereken başat bir öneme sahip bulunmaktadır. Buna karşın, rekabete potansiyel etki edebilecek birçok faktör bulunmaktadır. Söz konusu faktörlerin hepsi aynı derecede önemli olmamaktadır. Dolayısıyla da rekabetin işleyişini tanımlarken en belirleyici niteliklerin tespit edilmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Zira analitik ve stratejik dikkatin en dikkate değer kısmının odaklanması gereken hususlar bu alanlarda kendini göstermektedir. Porter tarafından geliştirilen Değer Zinciri Analizinde, örgütsel çıktıya katılan değerlerin nasıl artırılacağı, bunun için hangi kritik faaliyetlerin ve faktörlerin göz önüne alınması gerektiği hususu, karşılaştırmalı ve sistematik bir biçimde açıklanmaya çalışılmamaktadır (Bedük, 2012: 41). Kritik Başarı Faktörleri ile yakın ilişkisi buradan da anlaşılabilen Değer Zinciri Analizinde, işletme faaliyetleri, "temel faaliyetler" ve "destek faaliyetleri" olarak ikiye ayrılmakta ve bu faaliyetler, kendi içinde alt başlıklarda önem sırası gözetilecek biçimde analiz edilmektedir. Sonuç olarak bu analiz, salt kâr amaçlı örgütlere değil, diğer tür örgüt, takım ya da bireysel faaliyet düzeylerine uyarlanabilecek temel bir bakış açısı ortaya koymaktadır.

Bütüncül Yaklaşım: On altıncı yüzyıl düşünürü Musashi (2015: 65-66), olaylara geniş bir perspektiften bakarak bütüncül bir görüş sağlama konusunda şunları dile getirmektedir: "Açık ve kısıtlanmamış bir ruhla, olgulara yüksekte bak... Bilgiğini zenginleştir: Adaleti öğren, iyiyi kötüyü ayırt et, farklı sanatların yollarını bir bir incele." Musashi (2015: 90-91), bütünsel yaklaşıma sahip türden eylemlerde, küçük noktalara takılıp ruhların düğümlenmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Böylesi durumlarda, strateji yolculuğunun selameti açısından, küçük ayrıntılara takıldığımızda, ruhumuzu apansız genişletmeyi bilmeli, küçüğün yerine büyüğü koyabilmeliyiz diyerek bu konuda öncü görüşler öne sürmüştür.

Stratejik yönelimli olma, örgütün yönetimine belli bir perspektiften bütüncül/holistik olarak bakmayı gerektirmektedir. Stratejik yönetim anlayışının bir gereği olarak, örgütün sahip olduğu bütün birim, kaynak ve kabiliyetleri ile geleceği inşa etmeye yönelmesi icap etmektedir. Birimler arasında ortaya çıkabilecek uyumsuzluklar ise hedeflerden sapmalara yol açabilmektedir (Barca, 2002: 21).

Kırım (2001: 54), bütüncül yaklaşımı bazı analogiler aracılığıyla açıklamaktadır. Kırım'a göre, avantaj elde etmeye çalışan aktörler (birey, grup ya da örgütler), operasyonel iyileştirme odaklı bir anlayışa sahip olduklarında tıpkı bir tünelin ucundan yapılan bakışa benzer bir biçimde yalnızca mevcut rakipleri görmekte ve stratejilerini

buna göre biçimlendirmektedir (tünel vizyon). Oysa daha geniş çerçevede (tünel vizyon dışında) yer alan potansiyel rakipler, mevcut aktörlerin işleyiş süreçlerinden çok daha üstün bir şekilde piyasaya girebilmektedir. Böylesi potansiyel rakip aktörleri görebilmek ise “radar ekranı” gibi geniş perspektiften bakmayı öngören, kapsamlı görüş alanına sahip bir anlayışın benimsenmesini gerekli kılmaktadır.

Bu anlatım başlığında ele alınan bütüncül yaklaşım anlayışı, yalnızca stratejik yönetim literatüründe değil, söz konusu literatürden daha önceki yıllara dayanan sistem yaklaşımında da başvurulan bir kavram olma özelliği taşımaktadır. Zira sistem yaklaşımında asıl ağırlık (sıklet merkezi), “bütün” üzerine odaklanmaktadır. Bu yaklaşımda organizasyon, yalnızca fonksiyonel alt bölümlerin bir toplamı olarak değil, çevresi ile girdi-süreç-çıkıtı ilişkisi olan açık sistem olarak kabul edilmektedir (Koçel, 2013: 262).

5. Analiz: Doyle’un Eserlerinin Stratejik Yönetim Kavram ve Kuramları ile Değerlendirilmesi

Aşağıda yer verilen alt başlıklarda, Holmes’un özellikle meslek yaşamında yürürlüğe koyduğu uygulamaların, stratejik yönetim bağlamında ele alındığı aktarım, açıklama, anlatım ve yorumlamalar sıralanmaktadır. Ayrıca Holmes’un kritik başarı analizi ile bağdaşan olguları çözüme kavuşturma tarzı ile bütüncül yaklaşım biçimi birbirini yadsınamakta, aksine birbirini tamamlayıcı yönler taşımaktadır.

5.1. Holmes’un Araştırma ve İncelemelerinin “Kritik Başarı Faktörleri” Açısından Değerlendirilmesi

Özel dedektiflik mesleğinin bir gereği olarak Holmes’a çözmesi için intikal eden vakalar çoğunlukla karmaşık görünen deliller içermektedir. Karmaşayı çözümleyebilmek ise sıradan bireylerin üstesinden gelemeyeceği özel birtakım kişisel yetkinliklere sahip olmayı gerektirmektedir. Holmes’un dedektiflik hikâyelerinin anlatım karakteri Dr. Watson, *Gümüş Şimşek* başlıklı hikâyedeki olayların karmaşıklığını çözemeyişi nedeniyle hissettiği acizliği şu sözlerle dile getirmektedir (Doyle, 2019a: 17): “Holmes’un her zamanki açıklığıyla anlattığı bu hikâyeyi ilgiyle dinlemiştim. Ama deliller bana tanıdık gelmiş olmasına rağmen olaydaki önemlerini ve birbirleri arasındaki ilgiyi çıkaramamıştım.” Dr. Watson’un, kendisinde var olmadığını ifade ettiği söz konusu yetkinlik, *Reigate Bulmacası* başlıklı hikâyedeki vakalar bağlamında (Holmes tarafından) şu şekilde açıklanmaktadır (Doyle, 2019a: 159): “Dedektif mesleğinde, bir dizi verinin içinden hangilerinin birbirlerine bağlı olduğunun ayırımına varabilmek son derece önemlidir. Aksi takdirde enerjini ve dikkatini olaya yoğunlaştırmak yerine dağıtmak

zorunda kalırsın.” Holmes’un bu ifadeleri, yalnızca çözüme katkı sağlayan kritik unsurları öne çıkarıp, diğerlerini biraz daha geri planda tutmanın yanı sıra, hem sistem yaklaşımına hem de bütüncül anlayışa benzer bir biçimde parçalar arasındaki ilişkiyi çözümlenerek olaylara bütünsel/holistik yaklaşıma gereksinimini açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

Kritik Başarı Faktörleri yaklaşımı konusunda Holmes, *Albayın Ölümü* başlıklı hikâyede şu ifadeleri kullanmaktadır: “Bütün bu bilgileri edindikten sonra... bilgileri önem derecesine göre sınıflandırmaya çalıştım.” *Brook Sokağı Cinayeti* hikâyesinde, kritik faktörleri, analitik düşünme yeteneği sayesinde belirli bir öncelik sırasına göre ele alma konusunu şu sözlerle betimlenmektedir (Doyle, 2019a: 197): “Holmes’un analitik akıl yürütmedeki hünerlerini sergilediği ve araştırmalarında kullandığı akıl almaz yöntemlerinin değerini yansıtmış olduğu vakaların çoğunda, delillerin kendileri o kadar önemsiz ve sıradan görünmüştür.” Nitekim *Brook Sokağı Cinayeti* hikâyesinde, bilgisine başvuru Dr. Trevelyan adlı karakter, bildiklerini Holmes’a aktarırken şunları söylemektedir (Doyle, 2019a: 204): “... bütün ayrıntılarıyla hikayemi aktaracağım ve hangi noktaların önemli, hangilerinin önemsiz olduğuna karar vermeyi size bırakacağım.”

Kayıp Antlaşma adlı hikâyede yer verilen şu anlatımlar, bu makalenin “Kavramsal Çerçeve” alt başlığındaki açıklamalarla anlamlı bir benzerlik ortaya koymaktadır: “Vakadaki esas problem... ortalıkta çok fazla delilin bulunmasında yatıyordu. En önemli bilgiler, vakayla ilgisi olmayan ayrıntılarca örtülüp saklanmış durumdaydı. Bize sunulmuş olan bütün verilerin arasından, önemli olduklarını düşündüklerimizi seçmek, sonra da onları sıraya dizip bu olağanüstü ilginç olaylar zincirini bütünleştirmemiz gerekiyordu.” Buradaki “olaylar zinciri” kavramı ile “Değer Zinciri Analizi” arasındaki benzerlik de kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Benzer anlatımlara, *Gümüş Şimşek* hikâyesinde şu şekilde yer verilmektedir (Doyle, 2019a: 10): “İşin zorluğu, gerçeklerin çerçevesini teorisyenlerin ve gazetecilerin süslemelerinden ayırabilmekte yatıyor.”

Kayıp Antlaşma hikâyesinde “faktör” kavramının da geçtiği şu anlatım, özel bir anlam taşımaktadır (Doyle, 2019a: 279-280): “...ipucu... bir sür var, ama biraz araştırma yapmadan değerlerini bilemeyiz... Bu davada çıkarı olan kim var, bir düşünelim. Fransız elçiliği var, bir de Rus elçiliği; bunlardan birine belgeleri satmak isteyen bir kişi olabilir, bunun yanı sıra Lord Holdhurst faktörü de var tabii.” *Priory Okulu Vakası* hikâyesinde ise Holmes, olayların aydınlatılmasında coğrafi öğeleri tanımaya öncelik verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Doyle, 2020: 155). Vakanın başlangıcında edinilen deliller arasında yer alan bisiklet nesnesi, resmi kolluk güçleri ve görüş öne süren ilgililerden farklı olarak Holmes tarafından geri planda değerlendirilmektedir (Doyle, 2020: 158). Coğrafi öğelere yoğunlaşan Holmes, bir dizi sistematik araştırma yürütmekte, mantık yürütme yönteminin olumlu sonuçlarını elde etmekte ve kendi deyimiyle “önemli şeyleri

önemsizden ayırma” sayesinde istenilen neticeye ulaşmayı başarmaktadır (Doyle, 2020: 162-164).

Kara Peter Davası başlıklı hikâyede, Polis Müfettişi Hopkis’in aydınlatılmaya çalıştığı vakayı Holmes çözüme kavuşturmuştur. Holmes, çözüm doğrultusunda Kritik Başarı Faktörleri ekseninde gerçekleştirdiği işleyişi şu sözlerle dile getirmektedir (Doyle, 2020: 215): “Her vakada bir alternatif olabileceğini görmezden gelmemen gerekirdi. Kendini genç Neligan’a o kadar kaptırmıştın ki Patrik Cairns’i yani Peter Carey’nin gerçek katilini düşünmeye ayıracak tek bir saniyen bile olmadı.” *Altı Napolyon’un Esrarı* adlı hikâyede ise Polis Müfettişi Lestrade, olayların çözümlenmesindeki önceliklendirmeyi Holmes kadar isabetli bir biçimde yapamamakta ve vakayı aydınlatmada yetersiz kalmaktadır. Holmes, Kritik Başarı Faktörleri bakış açısıyla bu vakayı da çözüme kavuşturmayı başarmaktadır (Doyle, 2020: 271; 282). *Altın Gözlüğün Esrarı* hikâyesinde ise anlatım karakteri ve Holmes’in hem arkadaşı hem de yardımcısı olan Dr. Watson, olayları çözüme kavuşturacak faktörlerin kaynağını belirlemekte zorlanmaktadır (Doyle, 2020: 335) fakat Holmes bu olayı da aydınlatacak kritik faktörleri ortaya çıkarmaktadır. *Kayıp Futbolcu* hikâyesi de benzer bir biçimde Holmes’un “İlgimizi onun üzerinde yoğunlaştırmak zorundayız” şeklinde ifade ettiği faktörler kapsamında aydınlığa kavuşturulmaktadır (Doyle, 2020: 362).

Baskerville Köpeği hikâyesinde Dr. Watson, Holmes’un olayların çözümüne olan yaklaşımını şu sözlerle dile getirmektedir (Doyle, 2016c: 52): “En ufak ipucu ve delil parçasını tartar, karşı görüşler kurar, ikisini de dengeler ve hangi noktaların gerekli, hangilerinin asılsız olduğuna karar verir.” Hikâyenin devamında, Kritik Başarı Faktörleri açısından dikkate değer şu ifadeler yer verilmektedir (Doyle, 2016c: 67): “İhtimalleri tartıp en olabirini seçme işi dersiniz daha iyi olur... düşünce zincirimizi kuracak maddi bir dayanak noktası var elimizde.” Yine aynı hikâyenin devamında Dr. Watson, eriştiği ve bir rapor niteliğinde derlediği bilgileri Holmes’a aktarmadan önce şu ifadeleri dile getirmektedir (Doyle, 2016c: 177-178): “Konudan uzak ama bütün olup bitenleri sana anlatmanın yararı olduğuna inanıyorum. Sen sonuçlara varmak için arasından hangisini seçersen seç.”

Bir Kimlik Vakası başlıklı hikâyede Holmes, olgulara yaklaşım tarzını da açığa çıkaran şu anlatımı dile getirmektedir (Doyle, 2015: 45): “Bir polis memuru tatsız ve kuru ifadeler üzerinde dururken, bir gözlemci meselenin özünü oluşturan ayrıntılara bakar.” *Dörtlerin Esrarı* hikâyesinde ise söz konusu vurgulama, aynı anlama gelebilecek fakat farklı cümlelerle şu şekilde ifade edilmektedir (Doyle, 2016d: 15): “Bazı gerçekleri ele alırken belirli şeyleri ye görmezden gelmeli veya en azından orantısına dikkat etmeli.”

Beyaz Asker hikâyesinde Holmes, çözüm ihtimallerini daraltmak için sıklıkla başvurduğu mantıksal analiz yöntemini kullandığını ifade etmekte (Doyle, 2016a: 65) ve

“...mümkün olmayan her şeyi elediğimizde geriye ne kalıyorsa, ne kadar imkânsız gibi görünse de gerçeğin ta kendisidir... Bazı durumlarda birden fazla açıklama kalabilir; o zaman da art arda deneme yanılma yoluyla en güçlü varsayımı ortaya çıkarmaya çalışırsınız” sözleriyle de Kritik Başarı Faktörlerinin belirleyici rolüne işaret etmektedir (Doyle, 2016a: 75).

Porter’ın (2003: 41) “Analitik ve stratejik dikkatin büyük bölümünün odaklanması gereken yer” şeklinde ifade etmeye çalıştığı hususta Holmas’un yaklaşımı, *Bisikletli Takip* hikâyede şu sözlerle dile getirilmektedir (Doyle, 2016e: 72): “Kesinlik ve konsantrasyona her şeyden çok değer veren dostum, dikkatini elindeki vakadan başka noktalara çekecek her şeye isteksiz yaklaşırdı.” Aynı hikâyede, çözüme katkı sunması olası bir olaya ilişkin ne şekilde bir tavır takınacağını soran Dr. Watson’a Holmes şu karşılığı vermektedir (Doyle, 2016e: 82): “Önemsiz bir olay gibi görünüyor ve onun için diğer önemli araştırmalarımı bırakamam.”

5.2. Holmes’un Araştırma ve İncelemelerinin “Bütüncül Yaklaşım” Açısından Değerlendirilmesi

Korku Vadisi eserinde Holmes karakteri, bütüncül yaklaşım bağlamında anlamlı veriler ortaya koyan şu ifadeleri kullanmaktadır (Doyle, 2016b: 133): “Olaylara geniş bir pencereden bakmak bizim işimizde bir mecburiyettir, Bay Mac. Fikirlerin birbirleriyle ilişkilerinin ve elde edilen bilgilerin yorumlanması, kullanımını farklı bir uzmanlık ve yetenek gerektirir.” *Norwoodlu İnşaatçı* hikâyesinde yer verilen şu ifadeler ise bütünsellik konusuna yetkin bir örnek sunmaktadır (Doyle, 2016e: 178): “Küçük hırsızlıklar, keyfi saldırılar, sebepsizce patlak veren isyanlar işin aslını bilen adam için bunların birbirine bağlı bir bütün olduğunu anlamak zor değildir.”

Kızıl Saçlılar Kulübü adlı hikâyede Holmes şunları ifade etmektedir (Doyle, 2015: 72): “Kural olarak, bir olayın gidişatını dinlediğimde, hafızamdaki binlerce benzer vakayı tarayıp olayı tamamlarım.” Bu hikâyede olayların aydınlatıldığı son bölümlerde anlatım karakteri Dr. Watson, Holmes’un olgulara bütüncül yaklaşımını vurgulayan şu ifadeleri dile getirmektedir (Doyle, 2015: 100): “Çok güzel çözmüştün! Diye atıldım, hayranlık duygumu daha fazla bastıramayarak. Uzun bir zincir ama her halka çok iyi oturuyor.” *Abbey Çiftliği Vakası* hikâyesinde ise Holmes, her şeyi kafasında yerli yerine oturtana kadar, dolayısıyla da bütüncül veri seti elde edinceye kadar bildiklerini kendisine sakladığını ve ancak bütünsel görüşün yakalanabileceği düzeyde şartların olgunlaşması sonrasında ise sonuç almak üzere harekete geçtiğini vurgulamaktadır (Doyle, 2016e: 322).

Olayları çoklu bakış açılarıyla değerlendirmek, görünen düzleme ilişkin perspektifi genişletme sayesinde bütüncül yaklaşıma hizmet edebilmektedir. *Boscombe Vadisi'nin Esrarı* hikâyesinde Holmes, bu hususu şu şekilde dile getirmektedir (Doyle, 2015: 109): “Doğrudan tek bir şeye işaret ediyormuş gibi görünüyor olabilirler ama bakış açını biraz olsun kaydırdığında, bu sefer de tamamen farklı bir şeye işaret ettiklerini görebilirsin.” *Akgürgenlerin Esrarı* hikâyesinde Holmes, aynı hususta şunları söylemektedir (Doyle, 2015: 374-375): “Benim gibi, baktığı her şeyde kendi özel ilgi alanıyla ilgili referanslar arayan biri aslında zihnin laneti etkisindedir. Sen bu tek tük evlere bakıp güzelliklerinden etkileniyorsun. Onlara ben baktığımda ise, tek bir şey görüyorum; birbirlerinden çok uzaklar ve suç işlemek için çok uygun bir yerdedir.” Aynı cümleden olmak üzere Holmes, *Thor Köprüsü* hikâyesinde şu sözleri sarf etmektedir (Doyle, 2016a: 212): “Bir kez bakış açısını değiştirdikten sonra, başta sana en umutsuz görünen şey bile gerçeğe giden bir ipucuna dönüşebilir.”

Büyük Dudaklı Adam hikâyesinde kendisini “analitik akılcı” olarak tanımlayan Holmes, güçlü sezgilerin, analitik yaklaşımdan zaman zaman daha etkili olabileceğinin de hakkını teslim etmektedir. Dolayısıyla da sezgisel yaklaşımı ve sezgi gücünü de hiçe saymamakta, bütünsel yaklaşıma sahip olmanın tamamlayıcı unsurunu kendi bakış açısıyla ifade etmektedir (Doyle, 2015: 186). *Benekli Kordon* hikâyesinde Dr. Watson, Holmes’un, “sezgileri kadar hızlı olan mantık zincirleriyle çözüme kavuşturması” yönünden övgü ve hayranlıkla bahsetmektedir (Doyle, 2015: 228). Yetersiz detaylarla hareket etmenin ne denli sakıncalı olduğunu vurgulayan Holmes (Doyle, 2015: 260), bütüncül resmi ortaya çıkaracak düzeydeki ayrıntıları elde etme gerekliliğini açıklamaktadır. *Zümrüt Taç* başlıklı hikâyede, vakalara ilişkin veri ve bilgilere Dr. Watson ile Holmes birlikte erişim sağlamış olmalarına karşın Holmes, öngörü ve sezgileri sayesinde etkin çözümler ortaya koymaktadır. *Emekli Boyacı* hikâyesinde ise Dr. Watson, vakanın çözümüne ilişkin görüşler öne sürmekte fakat ortaya koyduğu düşüncelerin, “aynı bütünün bir parçası sayılamayacağı” gerekçesiyle Holmes tarafından olumlu karşılanmamaktadır (Doyle, 2016a: 331).

Kızıl Soruşturma romanında yer verilen şu anlatımlar, bütüncül yaklaşıma sahip kişilerin sahip olduğu nitelikleri, benzer anlamlar taşıyan fakat farklı cümlelerle şu şekilde açıklamaktadır (Doyle, 2017: 27): “Mantıklı bir insan... hiç görmese bile, bir su damlasından Atlantik Okyanusunun ya da Niyagara Şelalesinin var olduğunu çıkarabilir. Aslında hayat büyük bir zincirdir ve biz tek bir halkası gözlerimizin önüne serildiğinde bu zincirin doğasını çözümleyebiliriz.”

Wisteria Köşkü hikâyesinde Holmes, bütüncül yaklaşıma duyduğu gereksinimi şu sözlerle dile getirmektedir (Doyle, 2019b: 64-65): “Pekala sevgili Watson, bu iki gerçeği de kapsayabilecek bir açıklama yaratmak, insan zekasının sınırlarını aşar mı sence?...”

bütün delilleri bulmuş değilim... deliller olmadan tartışmak hatadır. Yoksa onları teorilerine uydurmaya başlayabilirsin.” Benzer ifadeler, *Bohemya’da Bir Skandal* hikâyesinde de yer verilmektedir (Doyle, 2016d: 222). *Dörtlerin Esrarı* adlı hikâyede, Dr. Watson ile Holmes arasında aşağıda aktarılan diyalog, bütünsel yaklaşım konusuna oldukça dikkat çekici bir nitelik taşımaktadır (Doyle, 2016d: 77): “Bütün bu olanlar, adeta çözülemez bir sır gibi geliyor bana,” dedim. “Aydınlanacağına daha da esrarengiz bir durum alıyor.” “Bilakis, her an daha da aydınlanıyor,” diye cevap verdi Sherlock Holmes. “Her şeyi bütünüyle bağlamak için eksik birkaç parça kaldı sadece.” Olayların bütüncül görünüşüne varma çabası, bu hikâyede geçen “dereyi göle kadar izlemek” sözlerinde de ifadesini bulabilmektedir (Doyle, 2016d: 111). Hikâyenin ilerleyen anlatımlarındaki şu ifadeler de bütünsel yaklaşıma işaret etmektedir (Doyle, 2016d: 141): “Uzun olaylar zincirine baktığımda bazıları önemsiz de olsa bütün olayların tek bir yöne gittiğini görüyordum. Holmes’un... teorisi yerli yerine oturuyordu.”

Bruce Partington Planları hikâyesindeki olayların çözümlenmesine, Holmes’un ağabeyi olan Mycroft da katkı sağlamaktadır. Hikâyede, bütüncül yaklaşım ortaya koyabilecek kişisel niteliklere sahip bir kişi olarak ifade edilen Mycroft, şu şekilde betimlenmektedir (Doyle, 2019c: 160):

Diğer adamlar uzmandır ama Mycroft’un uzmanlığı her şeyi bilmektir. Örneğin bir bankanın, donanmayı, Hindistan’ı Kanada’yı ve parayı ilgilendiren bir mesele konusunda yardıma ihtiyacı olduğunu varsayalım; çeşitli bankalardan her konuda ayrı ayrı tavsiye alabilir, oysa konuların her birini bir araya getirip birbirlerini nasıl etkileyebileceklerini ancak Mycroft söyleyebilir... Mycroft’un o büyük beyninde her şey, istendiği anda ortaya çıkabilecek şekilde dosyalanmış hâlde durur. Ağzından çıkan sözler, çoğu kez ulusal siyasetimizi yönlendirmiştir.

Mycroft ile Holmes arasında geçen ve aşağıda aktarılan anlatımlar, bütüncül yaklaşım konusunda anlamlı veriler ortaya koymaktadır (Doyle, 2019c: 165):

Bütün işlerini bırak Sherlock. Polisin önemsiz küçük vakalarını tamamen çıkar aklından. Çözmen gereken vaka, hayati değer taşıyan milletlerarası bir mesele... “Sen niye çözmüyorsun bunu Mycroft? Sen de en az benim kadar yeteneklisin.”

“Mümkündür Sherlock. Ama asıl olay ayrıntıları toparlamada. Bana ayrıntıları ver, oturduğum yerden sana bir uzman olarak mükemmel bir açıklamada bulunayım. Ama oraya buraya koşturmak, demiryolu görevlilerini soruşturmak, gözüme büyüteci yapıştırıp yere uzanmak... Hayır, benim işim değil bunlar.”

Doyle, Holmes karakterine yer verdiği eserlerinde olayların kurgusunu yazar olarak kendi zihninde kurgulamaktadır. Eserini yazmandan önce kendi bütünselliği içinde kurguladığı olayların akışı içinde yer alan alt konu zincirlerini okuyucunun dikkatine tedrici olarak sunmaktadır. Bu sayede de okuyucunun anlatıma olan ilgisini canlı

tutabilmektedir. Anlatıma konu edilen vakanın/olayın sonu geldiğinde, sonuca etki eden tüm hususlar aydınlığa kavuştuğunda, okuyucu bütünü ancak kavrayabilmektedir. Doyle'un eserlerindeki olaylar zincirinde Holmes, okuyucunun en son bölümlerde algılayabileceği bütünselliği, henüz vakaya/olaya ilişkin ilk ipuçları oluşmaya başladığında kendi teorisini/varsayımını oluşturmakta, vakayı zihninde çözümlendiğini zaman zaman belirtmekte fakat anlatıcı rolündeki Dr. Watson da, tıpkı okuyucu gibi, vakaların gelişim seyrine ilişkin bütünselliği ancak en son bölümlerde algılayabilmektedir. Holmes, vakaları çok erken sayılabilecek bir zaman diliminde, sıklıkla ifade ettiği tümdengelim zinciri (Doyle, 2017: 91) doğrultusunda edindiği çıkarımlar sayesinde çözüm adımları geliştirmektedir. Mesleki ketumiyetin bir gereği olarak en yakın arkadaşı ve çoğu vakadaki ortağı konumundaki Dr. Watson'la bile bilgi ve çıkarımlarını paylaşmamaktan, özellikle sakınmaktadır.

6. Sonuç

Stratejik yönetim kavramı bilimsel literatüre 1975 yılında Ansoff tarafından kazandırılmıştır. Doyle ise Ansoff'dan yaklaşık yüz yıl önce erken dönem yazılarını kaleme almaya başlamıştır. Doyle'un, elbette ki günümüz çağdaş literatürdeki strateji ve stratejik yönetim alanı ile birebir örtüşecek görüşler ortaya koyması mümkün değildir. Buna karşın, stratejik yönetim alanının köken olarak milattan önce beşinci yüzyılda yaşamış olan Sun Tzu'ya dayandırıldığı göz önünde bulundurulduğunda, on dokuzuncu yüzyılın son çeyreği ve yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde eserlerini kaleme alan Doyle'un da stratejik yönetim alanına katkı sağlayabilecek görüşler ortaya koyması olasılığını ihtimal dışı bırakmak makul bir yaklaşım olarak görünmemektedir. Kaldı ki Doyle'un da strateji kavramına yabancı olmayıp, *Üç Garrideb* hikâyesinde bu kavramı birebir kullandığı görülebilmektedir (Bkz, Doyle, 2016a: 172; 180). Her ne kadar bu kavramı, "yöntem" ya da "seçenek" gibi anlamlara gelecek şekilde ifade etmiş olsa da sonuç olarak stratejik yönetim literatürü, mutlak duvarlarla çevrilmiş bir mülkiyeti ifade etmemektedir. Bu literatüre, Doyle gibi edebiyat alanından olduğu kadar, başka alanlardan da düşünür ve yazarların katkı sağlayabilecek görüşler yansıtılabilmesi mümkündür.

Bu makalede, Doyle'un eserleri, stratejik yönetim açısından dikkate değer kılınmaya çalışılmıştır. Bu çaba doğrultusunda yürütülen nitel çalışmada, fenomenolojik inceleme deseni kullanılmıştır. Doyle'un eserlerini araştıran bilimsel çalışmalar sistemli bir biçimde ele alınmış, literatür taranmış, bulgular yorumlanmış ve çikarsamalarda bulunulmuştur. Varsayım, önerme ve araştırma soruları şeklinde yapılandırılarak nesnel bulgulara erişmeyi amaçlayan bu makalenin metodolojisine benzer bir yaklaşımı Holmes şu sözlerle ifade etmektedir (Doyle, 2016a): "Bu, tamamen zihinsel bir çıkarımdan ibaret, ama en baştaki varsayımlarımız bir dizi bağımsız olay

sayesinde adım adım tescillendikçe öznel olan nesnel olana dönüşüyor ve nihayetinde, gönül rahatlığıyla, amacımıza ulaştığımızı söyleyebiliyoruz.” Bir diğer deyişle Holmes, düşünsel olarak olgulardan yargılara gitmekte, bulgulara ulaşırken ise öznel çıkarsamalarını nesnel gerçeklikler ile çok uygun bir biçimde örtüştürmeyi başarabilmektedir.

Makalede Doyle’un eserleri, kritik başarı faktörleri ve bütünsel yaklaşım açısından değerlendirilmiştir. Buna karşın aynı yazarın, Porter tarafından kavramsallaştırılan “Jenerik Strateji” açısından da ele almak olası görünmektedir. Örneğin Holmes’un kendine has bir biçimde sezgisel anlayış ile rasyonel bakış açısını kullandığı, bu yönüyle de polis teşkilatı tarafından benimsenen resmi yöntemlerden ayrılıyor olması, Porter’ın jenerik stratejilerinden olan “farklılaştırma” stratejisini doğrudan doğruya çağrıştırmaktadır. Dolayısıyla, bu makalede bulguların analiz edildiği anlatımlardaki “Kritik Başarı Faktörleri” ve “Bütüncül Yaklaşım” değerlendirmelerinin yanı sıra, stratejik yönetim alanındaki diğer kavramlar ve bu kavramlarla inşa edilen teoriler kapsamında da ele alınması mümkün görünmektedir. Bütün bunlara ilave olarak, Doyle’un eserleri, yönetim bilimlerindeki sistem yaklaşımı kapsamında da değerlendirmelerin yapılabileceği çeşitli veriler içermektedir (Örneğin bkz. Doyle, 2019c: 77). Ayrıca örgüt teorileri alanına da konu olabilecek zengin bir veri kaynağı olarak dikkat çekmektedir.

Bu makale, mikroanalitik olması bakımından, “Kritik Başarı Faktörleri” ve “Bütüncül Yaklaşım” kavramları ile sınırlandırılmış bulunmaktadır. Zaten yazım hacmi sınırlılığı da bunun ötesini, başka çalışmalara bırakmaktadır. Nitekim Doyle’un eserlerinde öncü, analizci savunmacı, tepkici (Miles ve Snow’un zamanlamaya bağlı stratejileri) gibi stratejiler bağlamında değerlendirme yapılabilecek verilere ulaşılacak unsurları da cömert bir biçimde ortaya koymaktadır (Örneğin Doyle, 2016e: 199; 203-204; 254). Bu nedenle, makalede odaklanılan temaların dışında farklı odak noktalarının varlığı, gelecek çalışmalar için davet niteliği taşımaktadır.

Kaynakça

- Barca, M. (2002). “Stratejik Açık: Stratejik Düşünme Düzeyi, Tarzı ve Gerekliliği”, Stratejik Boyutuyla Modern Yönetim Yaklaşımları (Ed. İsmail Dalay, Recai Coşkun, Remzi Altunışık) içinde ss. 9-26., Beta Yayınları, İstanbul.
- Bedük, A. (2012). Karşılaştırmalı İşletme Yönetim Terimleri Sözlüğü, Nobel Yayınları, Ankara.
- Bracker, J. (1980). The historical development of the strategic management concept. *Academy of management review*, 5(2), 219-224.
- Budak, G. (1998). Yenilikçi Yönetim Yaratıcı Birey, İstanbul: Sistem Yayıncılık.

- Burke, E. (2008). *Yüce ve Güzel Kavramlarımızın Kaynağı Hakkında Felsefi Bir Soruşturma*. Çev. M. Barış Gümüşbaş, Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Chanukya GV, Mengade M, Goud J, Rao IS, Jain A. (2017). Tumor-induced osteomalacia: a Sherlock Holmes approach to diagnosis and management. *Annals of Maxillofacial Surgery* 143–147. (https://doi.org/10.4103/ams.ams_123_16).
- Creswell, J.W. (2018). *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (Çev. Ed. M. Bütün ve S.B. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Czamiawska, B. (1999). Management she wrote: Organization studies and detective stories, *Studies in Organization, Organizations and Societies* 5(1), 13-41.
- Çehov, A.P. (2019). *Büyük Oyunlar*, Çev. Atıl Behramoğlu, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Daudet, A. (1998) *Pazartesi Öyküleri I*, Çev. Sabri Esat Siyavuşgil, Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık.
- Diñer, Ö. (2019). *Siyasetnameleri Yeniden Okumak Bir Yönetim Bilimci Gözüyle Geleneksel Siyasi Düşünce*, Klasik Yayınları, İstanbul.
- Doyle, A. C. (2015). *Akıl Oyunlarının Gölgesinde*, Çev. Cumhur Mısırlıoğlu, Martı Yayıncılık, İstanbul.
- Doyle, A. C. (2016a). *Aklın Şüphesi Suçun Gerçeğidir*, Çev. Cumhur Mısırlıoğlu, Martı Yayıncılık, İstanbul.
- Doyle, A. C. (2016b). *Şüpheli Tavırların İzinde*, Çev. Begüm Öztürk, Yakamoz Kitap, İstanbul.
- Doyle, A. C. (2016c). *Saklı Gerçeklerin Gölgesinde*, Çev. Özge Ceren Kalender, Yakamoz Kitap, İstanbul.
- Doyle, A. C. (2016d). *Görünen Gerçeklerin Ötesinde*, Çev. Özge Ceren Kalender, Yakamoz Kitap, İstanbul.
- Doyle, A. C. (2016e). *Esrarengiz Suçluların Ardında*, Çev. Özge Ceren Kalender, Yakamoz Kitap, İstanbul.
- Doyle, A. C. (2017). *Kızıl Soruşturma*, Çev. Filiz Tülek, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Doyle, A. C. (2019a). *Suç Detayda Sakıdır*, Çev. Cumhur Mısırlıoğlu, Martı Yayıncılık, İstanbul.
- Doyle, A. C. (2019b). *Gerçekler Kanıt İster*, Çev. Cumhur Mısırlıoğlu, Martı Yayıncılık, İstanbul.
- Doyle, A. C. (2020). *Şüphesiz Asla Uyumaz*, Çev. Cumhur Mısırlıoğlu, Martı Yayıncılık, İstanbul.
- Ferreira, J. J., Raposo, M. L. ve Mainardes, E. W. (2014). Strategy and strategic management concepts: are they recognised by management students? *Economics and Management*.

- Geiger, M. (2015). *Estetik Anlayış* (Çev. T. Mengüşoğlu). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Güney, S. (2004). Açıklamalı Yönetim-Organizasyon ve Örgütsel Davranış Terimler Sözlüğü, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Hegel, G. W. F. (2011). *Doğa Felsefesi – I Mekanik*. Çev: Aziz Yardımlı, İstanbul: İdea Yayınevi.
- Kara, H. (2016). Yönetim Biliminin Düşünce İzleri, Merdiven Yayın, Ankara.
- Keleş, D. ve Keleş, Ü. (2014). Adli muhasebecilik mesleği ve Türkiye’deki uygulamaları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergi*, 9, 55-75.
- Kırım, Arman 2001, Yeni Dünyada Strateji ve Yönetim, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Kociatkiewicz, J. and Kostera, M. (2012). Sherlock Holmes and the adventure of the rational manager: organizational reason and its discontents. *Scandinavian Journal of Management*, 28, 162– 172.
- Koçel, T. (2013). *İşletme Yöneticiliği*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Levine D. (2012). Revalidating Sherlock Holmes for a role in medical education. *Clinical Medicine*, 12(2), 146–149.
- Miller, L. (1985). Sherlock Holmes's methods of deductive reasoning applied to medical diagnostics. *W J Med*. 142, 413–14.
- Musashi, M. (2015). *Beş Çember Kitabı* (Çev. S. Özbudun). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Özlem, D. (2019). *Hermeneutik ve Şiir*. İstanbul: Notus Kitap Yayıncılık.
- Peters T.J. ve Waterman R.H. (1995). Yönetme ve Yükselme Sanatı Mükemmeli Arayış, Çev. Selami Sargut, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Petrarca, F. (2019). Dünyanın Anlamsızlığı Üzerine, Çev. Timur Guda, Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Porter, M. (2003). Rekabet Stratejisi, Çev., Gülben Ulubilgen, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Reed J. A. (2001). Medical perspective on the adventures of Sherlock Holmes. *J Med Ethics: Medical Humanities*, 27, 76–81.
- Rifat, M. (2020). Sait Faik’i Yorumlayanlar Eleştirinin Eleştirisi, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Saruhan, Ş.C. ve Yıldız, M.L. (2013). Çağdaş Yönetim Bilimi, İstanbul: Beta Yayınları.
- Sun Tzu, (1996). *Savaş Sanatı* (Çev. S. Özbudun ve Z. Ataman). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Thorpe, R., ve Moscarola, J. (1991). Detecting Your Research Strategy. *Management Education and Development*, 22(2), 127–133.

- Towarnicki, F. de (2017). Martin Heidegger Anılar ve Günlükler, Çev. Zeynep Durukal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Webb, J.R. (1995). Sherlock Holmes on consulting. *Journal of Management Consulting*, 8(3) 34-36.
- Valery, P. (2018). *Eupalinos ve Öteki Söyleşimler*. Çev. Tahsin Yücel, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.